

В. П. Палієнко, Р. О. Спиця

Небезпека геоморфологічна

НЕБЕЗПЕКА ГЕОМОРФОЛОГІЧНА – об’єктивно існуюча загроза катастрофи з боку будь-якого геоморфологічного об’єкта (окремих форм, елементів рельєфу) та геоморфологічних процесів, що може призвести до порушення або руйнування середовища життєдіяльності людини, матеріальних збитків, людських жертв тощо. Ступінь Н. г. визначається динамічністю, морфол., морфометрич., морфолітол. властивостями природ. або техногенно перетвореного рельєфу, швидкостями його змін у просторі–часі, порушенням його стійкості, обсягами мас гірських порід, що переміщуються у геоморфол. середовищі тощо, що призводить до порушення екол. властивостей рельєфу. Під останніми розуміють ті якості, що сформувалися за певного співвідношення та взаємодії ендегенних процесів, екзогенних процесів, техногенних (антропогенних) процесів, що забезпечують відносно стійкий стан природ. і природно-техноген. геоморфосистем, впливають на зміни комфортності та безпеки життєдіяльності людини. Екзогенні процеси зумовлюють виникнення зсувів, обвалів, лавин, селів, ерозії, абразії, карсту, що є особливо небезпечними, якщо парагенетично поєднуються (напр., ерозія–зсуви, лавини–селі тощо). Ендегенні процеси є причиною землетрусів, або підвищення швидкостей тектон. рухів земної кори в зонах актив. розломів, що призводить до змін напруженого стану порід у верх. частині літосфери і, як наслідок, – до видимих змін у рельєфі та інтенсивності руйнів. сили екзоген. процесів. Техногенні (антропогенні) процеси призводять до порушення рельєфу та природ. процесів, зокрема внаслідок будівництва та експлуатації назем. і підзем. споруд, комунікацій, вертикал. планування та регулювання стоку поверхн. вод. Важливий аспект Н. г. – необхідність урахування синергетич. неліній. взаємодії процесів різних груп, з чим пов’язують порушення віднос. стабільності (рівноваги) геоморфосистем, зміни у тенденціях розвитку, стрибкоподібні переходи з одного стану в інший і, як наслідок, – виникнення конфліктно-кризових екоситуацій. У зв’язку з цим актуальним є прогнозування місця та інтенсивності прояву небезпеч. процесів, особливо в межах урбанізов. тер., у р-нах розташування АЕС, сховищ токсич. відходів, гідроенергоспоруд тощо. В Україні питання Н. г. вивчають в Інституті географії НАНУ, Київ., Одес., Таврій., Львів. університетах.

Рекомендована література

1. Александров С. М., Буланов С. Л., Коржуев С. С., Лебедева Е. В. Нелинейность рельефообразующих процессов и экстремальные ситуации (регионально-практические аспекты). Москва, 1996;
2. Палиенко В. П. Геоморфологические процессы как отражение современного состояния геоморфосистем и фактор экологического риска // Стихий. природ. процессы: геогр., экол. и соц.-экон. аспекты. Москва, 2001;
3. Її ж. Геодинамічні дослідження в контексті комплексної оцінки території з метою вирішення проблем екологічної безпеки // Екологія довкілля та безпека життєдіяльності. 2002. № 4;
4. Лихачева Э. А., Кичигин А. Н., Палиенко В. П., Тимофеев Д. А. Свойства рельефа: экол., инж., эстет. (приглашение к дискуссии) // Геоморфология. 2003. № 4.

Бібліографічний опис:

Небезпека геоморфологічна / В. П. Палієнко, Р. О. Спиця // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2021. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-72664>. – Останнє поновлення : 2023.

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).